הכא נמי תני אדם, שמירת גופו עליו. מתקיף לה רב מרי ואימא מבעה זה המים כדכתיב °כקדוח אש המסים מים תבעה אש: מי כתיב מים נבעו, תבעה אש כתיב. מתקיף לה רב זביד ואימא מבעה זה האש דכי כתיב "תבעה" באש הוא דכתיב? אי הכי מאי "המבעה וההבער" וכי תימא פרושי קמפרש אי הכי "ארבעה" שלשה הוו וכי תימא תנא שור דאית ביה תרתי אי הכי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים אש מאי רוח חיים אית ביה ותו מאי בהדי האש; *תני רב אושעיא שלשה עשר אבות נזיקין שומר חנם והשואל, נושא שכר והשוכר, נזק, צער, וריפוי, שבת, ובושת, וארבעה דמתני' - הא תליסר, ותנא דידן מ"ט לא תני הני, בשלמא לשמואל, בנזקי ממון קמיירי בנזקי גופו לא קמיירי אלא לרב ליתני? תנא אדם וכל מילי דאדם ולר' אושעיא נמי הא תני ליה "אדם"? תרי גווני אדם: תנא "אדם דאזיק אדם" ותנא "אדם דאזיק שור", אי הכי שור נמי ליתני תרי גווני שור: ליתני "שור דאזיק שור" וליתני "שור דאזיק אדם"? האי מאי, בשלמא "אדם דאזיק שור" נזק הוא דמשלם, "אדם דאזיק אדם" משלם ארבעה דברים, אלא שור, מה לי "שור דאזיק שור" מה לי "שור דאזיק אדם" אידי ואידי נזק הוא דמשלם, והא שומר חנם, והשואל, נושא שכר, והשוכר, דאדם דאזיק שור הוא וקתני? תני הזיקא דבידים וקתני הזיקא דממילא *תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות נזיקין תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה וגנב וגזלן ועדים זוממין והאונס והמפתה ומוציא שם רע והמטמא והמדמע והמנסך והני תליסר - הא עשרים וארבעה, ורבי אושעיא מאי טעמא לא תני הני? בממונא קמיירי בקנסא לא קמיירי, גנב וגזלן, דממונא הוא ליתני? הא קתני ליה שומר חנם והשואל ורבי חייא נמי הא תנא ליה שומר חנם והשואל? תני ממונא דאתא לידיה בהיתירא וקתני ממונא דאתא לידיה באיסורא

עדים

תורה אור

ישעיה סד

ה"ג תני אדם שמירת גופו עליו. והאי דקתני "ושמירתן עליך" אשגרא: **ואימא מבעה זה המים.** שאם שופך אדם מימיו לרה"ר ובא אחר ונטנפו כליו, חייב השופכן: **בקדוח אש המסים.** כמו שהאש שורף דבר הנימס כגון זפת ושעוה וכל מיני רבב: **מים תבעה אש.** וכמים שמבעבעים את האש כשנותנין מים על האש נעשים כמין אבעבועות הרתיחות וסיפא דקרא הכי הוא "להודיע שמך לצריך" כן תודיע שמך לצריך כשתאבדם מן העולם: **מי כתיב מים נבעו.** לשון רבים דליהוי משמע דמבעה אמים קאי שהן מבעבעין את האש: **תבעה אש כתיב.** דמשמע שהאש מבעבע המים דתבעה לשון יחיד ולשון נקבה: **פרושי קא מפרש.** המבעה זה ההבער: **דאית ביה תרתי.** שן ורגל, וקרן לא קחשיב דבתמין לא קמיירי: **מאי לא זה וזה.** דקתני מתני' השור ומבעה "לא זה וזה שיש בהן רוח חיים" ואי מבעה היינו אש מי אית בו רוח חיים: **אבות.** קרי להנך דכתיבן בקרא: **שומר חנם.** חייב בפשיעה והשואל חייב אפילו באונסין ושוכר ונושא שכר חייבים בגניבה ואבידה וכ"ש בפשיעה וכולהו כתיבי כדתני בפרק השואל בבבא מציעא (דף צד:) פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם שניה בשומר שכר שלישית בשואל, הלכך אבות נינהו, ולקמן בעי מאי נינהו תולדות: **נזק.** החובל בחבירו נותן לו מה שהוא שוה עכשיו פחות מבתחילה: **צער.** אומדין כמה אדם העומד ידו ליקצץ ע"י חרב רוצה ליתן כדי שיתקצץ לו ע"י סם דלית ליה צער כולי האי: **וריפוי ושבת ובושת.** כולהו יליף מקראי בפרק החובל (לקמן דף פה.) וכיון דכתיבי אבות נינהו: כל הנך דר' אושעיא הוא עצמו מזיק דהנך ד' שומרים הן עצמם הזיקו הואיל ולא שמרו כראוי ובנזקין דאזיק גופו לא קמיירי מתני': **אלא לרב.** דאמר מבעה זה אדם הואיל ומיירי תנא דמתני' ליתני הכי: **תנא אדם.** מבעה דמתני': **תנא אדם דאזיק שור.** כלומר נזקי ממון דהא "מבעה" = דומיא דבור קתני ובור לא מיירי בנזקי אדם דרחמנא פטריה לגמרי כדתניא לקמן (דף נג:) "שור" ולא אדם "חמור" ולא כלים, ואדם דאזיק שור היכא כתיב דקרי ליה "אב" דכתיב "ומכה נפש בהמה ישלמנה": **בשלמא אדם דאזיק שור כו'.** וכיון דלא דמי חיוביהו להדדי תני להו בתרתי: **אדם דאזיק אדם.** כגון ה' דברים דחובל בחבירו ולקמיה פריך הא ד' שומרין דר' אושעיא אדם דאזיק שור הוא: **וקתני.** רבי אושעיא: אבות דמתני' = הזיק דבידים ד' שומרין = הזיק דממילא: **תשלומי כפל.** אם המצא תמצא בידו הגנבה: **תשלומי ארבעה וחמשה.** בטובח ומוכר: **וגנב.** שמשלם ע"פ עצמו ואינו משלם כפל אלא קרן בלבד וכגון שהודה מעצמו דמודה בקנס פטור כדאמרינן אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים והיינו קנס ואמרינן בפ' מרובה (לקמן דף סד:) פרט למרשיע את עצמו: **וגזלן.** נמי אב הוא דכתיב והשיב את הגזלה אשר גזל (ויקרא ה): **אונס ומפתה.** כתיבי חמשים כסף כתיב באונס (דברים כב) ובמפתה כתיב (שמות כב) כסף ישקל כמוהר הבתולות כמוהר בתולים של אונס דהיינו חמשים כסף: **מוציא שם רע.** כתיב וענשו אותו מאה כסף (דברים כב): **מטמא.** תרומה: **מדמע.** תרומה בחולין: **ומנסך.** יין לע"ז ובמס' גיטין (דף נב:) מפרש אמאי לא קם ליה בדרבה מיניה. מטמא מדמע ומנסך לא כתיבי בהדיא ואפ"ה הוו אבות שבכלל נזק הן ונזק ממון כתיב בתורה (ויקרא כד) מכה נפש בהמה ישלמנה ומנסך את היין ליכא למימר [א] שניסכו ביין נסך שזרק בו דלא קמחסריה ולא מידי דהא מזבין ליה בר מדמי יין נסך שבו: **ומטמא.** שמגיע שרץ בתרומת כהן דאפסדה מיניה: **גנב.** המודה מעצמו וגזלן דלא משלמי אלא קרן ליתני: **תנא ליה שומר חנם והשואל.** דהתם נמי שייך גניבה כגון שטען שנגנב הימנו והרי היא בידו ואמרינן בפרק מרובה (לקמן דף סג:) דטוען טענת גנב כגנב וטוען טענת גזלן כגזלן והא דנקט הכא "והשואל" לאו דוקא דהא לא משכחת ביה דנפטר לא בטוען טענת גנב ולא בטוען טענת גזלן שהרי הוא חייב בכולו: **דאתא לידיה בהיתירא.** שומר חנם אע"ג דהשתא טוען טענת גנב שנגנב הימנו מיהו מעיקרא כי אתא אתא לידיה בהיתירא וגנב וגזלן ממונא אתא לידיה באיסורא:

עדים

ואימא מבעה זה המים. פי' כיון דקרא לא דייק לא כמר ולא כמר וא"ת והיכן כתיב מים בתורה וי"ל מושלח וכן הוא אומר (איוב ה) ושולח מים על פני חוצות ואע"ג דשילח בעירה בבהמה איירי מ"מ מים נמי משתמעי מיניה מדאפקיה רחמנא בהמה בלשון שלח ולעיל דבעי במאי מוקמינן לה לא מצי מוקמינן במים דכי נמי מוקמת במים אית לן לאוקומי במילי דשור מדכתיב בעירה וא"ת והני מים ה"ד אי דמשקיל עליה בדקא דמיא ובכח ראשון כחו הוא ואי בכח שני גרמא בעלמא הוא כדאמרינן בהנשרפין (סנהדרין דף עז:) וי"ל דמיירי בכח שני וקמ"ל דבכח שני נמי חייב א"כ בתר דנחו ולא דמי לבור כגון פותקין ביבותיהן דלקמן (דף ל.) ואע"ג דאתי במה הצד הוה אמינא דאיצטריך לכותבו לחייב כלים דמבור לא הוה שמעינן והוה מצי למיפרך מאי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים אלא דבלאו הכי משני שפיר: **מי** כתיב מים נבעו. וא"ת כי כתיב נמי נבעו לא מיתוקמא מתניתי' במים דמי קתני נבעה כדדייק לעיל (דף ג:) גבי שן *וי"ל דלא שייך לאקשויי אלא גבי שן דליתני נבעה שהשן עצמו נבעה דמבעה משמע מגלה [דבר אחר שהיה מכוסה] אבל במים שייך שפיר לישנא דמבעה שהמים רותחים קרויים מבעבעים: **שלשה** עשר אבות נזיקין. ודייהם י"ב דשוכר כשומר שכר הוי או כשומר חנם הוי: **שומר** חנם והשואל. שומר חנם פטור מן הכל חוץ מן הפשיעה שואל חייב בכל חוץ ממתה מחמת מלאכה ונושא שכר חייב במקצת בגניבה ואבידה ופטור באונסין לכך נקט להו בזה הסדר ולא כסדר שנכתב בפרשה: **תרי** גווני אדם. וא"ת כיון דתני תרי גווני אדם ליתני נמי ג' אבות בשור הקרן והשן והרגל וי"ל דניחא ליה לכלול כולם בשור כמו תנא דמתני': **ועדים** זוממין. פירש ריב"א דאפילו שילם על פי העדים זוממין חייבין דלא שייך בממון כאשר זמם ולא כאשר עשה דאפשר בחזרה ור"י מפרש דלא צריך להאי טעמא דגבי ממון מחייבינן להו בק"ו דגבי ממון עונשין מן הדין והא דאמרינן במכות (דף ה:) הרגו אין נהרגים היינו משום דהתם אין עונשין מן הדין*: **מנסך.** פליגי בה בהנזקין (גיטין נב: ושם) חד אמר מנסך ממש וחד אמר מערב:

הא

גופו עליו. ואתקיף רב מרי ואימא מבעה זה מים כדכתיב מים תבעה אש. ודחי ליה מי כתיב מים נבעו תבעה אש [כתיב] כלומר תבעה מלאכת אש היא. ואקשי אי הכי איטא מבעה זה האש ונדחת ולא עמדה. תני רב הושעיא י"ג אבות נזיקין שומר חנם ושואל כו' בשלמא לשמואל דאמר מבעה זה השן אמר לך מתני' בנזקי ממונו מיירי בנזקי גופו לא מיירי אלא לרב דמפרש מבעה זה אדם הוה ליה למתני הני י"ג במתני'. ומפריק רב תנא מבעה שהוא אדם וכלל בו כל נזקי אדם ורב הושעיא תנא במתני' אדם דאזיק שור בידים דהוא משלם נזק והדר תנא אדם דאזיק אדם דמשלם ד' דברים והזיקה (דשור) [אדם דאזיק שור] דממילא. תני ר' חייא כ"ד אבות נזיקין תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' וגנב וגזלן וכו' פי' המדמע רש"ל וא"כ אכתי לא דייק קרא

[כריתות ג:]

[סם]

[עיין לעיל ב. תוס' ד"ה ולא זה]

הגהות מהר"ב
רנשבורג

א] רש"י ד"ה ומנסך וכו' שניסכו ביין נסך שזרק בו דלא קמחסרי". עי' פני יהושע:

נושא/מבנה

"מתקיף"

"ואימא מבעה" הצעות חילופיות איך לפרש "מבעה"

נושא/מבנה

עוד ב' בריתות (בנוסף למשנה) עם רשימות של אבות נזיקין

"...מ"ט לא תני הני" הגמ' מבררת למה התנא שאלמד פחות ברשימתו לא מונה יותר ברשימתו

תשובות (שלבים) לרבין מה מוסיף ר' אושעיא ברשימות שלו על אדם המזיק שלא כבר כלולים במשנ' במבעה (שהוא אדם המזיק ואליבא דרב)

נושא/מבנה

.... "דממונא הוא" שאלות המכוונות לר' אושעיא דכלל תשלומי ממון ברשימתו ולא קנס אז למה לא רשם... 4 - 1